

faragott, reneszánsz, 17–18. századi sírkövet és több koporsós temetkezést figyeltünk meg a beavatkozási terület Ny-i és É-i metszefalaiban, valamint a terület É-i felében, a mai felszíntől mért átlag 80–170 cm-es mélységben. Az előkerült sírok Tolcsva középkori oppidum 17–18. századi temetőjéhez tartozhattak. Így a régészeti megfigyelést követően, október 19-én megkezdjük a terület É-i felének megelőző feltárását.

A 2010. november 24-ig tartó kutatással mintegy 150 m²-en 45 sírt tártunk fel és dokumentáltunk. A sírok mindegyike megközelítőleg Ny–K tájolású. Az elhunytakat minden esetben koporsóban temették el. Nagyon sok esetben figyeltünk meg egymás fölé vagy egymásba temetkezést is. Ez alapján a temetőt relatíve hosszú ideig használhatták, vagy a temetőhöz tartozó terület nem volt nagy kiterjedésű. A talaj erősen savas kémhatása miatt a csontvázak igen rossz állapotban kerültek elő. A feltárt 45 sír közül csupán csak a mélyebb rétegekben elhelyezkedő, talajvízhez közelebb fekvő csontvázak voltak ép állapotban. A többi hullának csak hosszúcsontjai, ill. fogai maradtak épségben, a vázhoz tartozó többi csont elporladt.

A vázak mellett csekély számú mellékletet találtunk, melyek döntő többsége párizsi ruhakapocs, ill. fiatal lányok esetében pártához tartozó nagyszámú apró, színes kásagyöngy. Textilmaradvány szintén csak néhány koporsóból került felszínre. Ezek a legtöbb esetben a koporsó textilbéléséből, vagy a halott feje alá helyezett párnából származtak.

Jellegzetesnek tekinthető némely koporsó külső díszítése. Ezek nagyobb része kb. 1 cm átmérőjű kerek, lapos bronzveretek rendszeréből állt, melyeket a koporsótető külső szegélyén, vagy középtengelyében helyeztek el. Két kiemelkedően gazdagon díszített koporsótetőn a veretek több sorban, ill. hullámvonalban helyezkedtek el. A koporsókat minden esetben nagyméretű, 10–12 cm hosszú szegekkel zárták le, melyet szinte minden temetkezésnél azonosítani tudtunk. A temetőt a régészeti megfigyelés során megtalált kő fedlap, valamint a csekély számú melléklet alapján a 17–18. századra keltezhetjük.

MAKOLDI MIKLÓS – GÁL-MLAKÁR VIKTOR

531. Tolna, Aranykalász Tsz (KÖH 72961)

(Tolna megye) Rő, Kö, Tő

2010. március 3-án terepbejárást és műszeres lelőhelyfelderítést végeztünk Tolna külterületén, a tolnai szennyvíztelep fejlesztéséhez és új szennyvízvezeték építéséhez kapcsolódóan. A terepbejárást során a tervezett szennyvízvezeték nyomvonalát kutattuk, a vezeték gerincvonalától 50–50 m szélességben. Az egykori Aranykalász Tsz-hez vezető gazdasági út elágazásától K-i irányban új régészeti lelőhelyet azonosítottunk. A felszínen gyűjthető kerámiatöredékek alapján római kori, középkori és kora újkori (török kor) lelőhely valószínűsíthető. A leletek

közül egy viszonylagos épségben megmaradt török kori pipa emelhető ki.

Munkatársak: Tóth Bálint, Vadas Livia, Szabó Domán.

LIGNER JÁCINT

532. Tornyosnémeti határa

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, B, Sza

2010. április 29-én helyszíni szemlét végeztünk Hidasnémeti és Tornyosnémeti települések határában.

Király-domb (KÖH 56893): A volt Tornyosnémeti Tsz telepétől D-re húzódó csatornától D felé indulva, a Kassára vezető út K-i oldalán több frissen szántott területet találtunk, melyeket sorban bejártunk. Három helyen leleteket találtunk, melyek jó része már Hidasnémeti házai, utcái mentén feküdtek. A gát kanyarulatától Ny-ra elhelyezkedő, ÉK–DNy irányú enyhe kiemelkedésen kb. 150×40 m-es területen császárkori település nagy mennyiségű kerámiaanyaga került elő közepes sűrűséggel. Hidasnémeti, Széchenyi u. K-i végén, a közút K-i oldalán, a beépítetlen területeken ÉK–DNy irányú enyhe kiemelkedésen kb. 120×35 m nagyságú területen az AVK(?), a bükki kultúra leleteit (kerámiát, díszített kerámiát, obszidián és hidrokvarcit pattintott köveket, paticsot) találtunk közepes mennyiségben, közepes sűrűséggel, továbbá előkerült két bronzkori kerámiatöredék is. A lelőhely feltehetően folytatódik a közút Ny-i oldalán, Hidasnémeti belterületén (Hidasnémeti, Sport u. K-i vége). A közút K-i oldalán, a Hernád magaspártjának beépítetlen darabján, ÉK–DNy irányú, kb. 120×25 m-es területen középső neolitikus (bükki kultúra), bronzkori és császárkori leleteket gyűjtöttünk nagyobb mennyiségben, melyek közepes sűrűségben helyezkedtek el a felszínen. A fenti leletelőfordulások a Pusztai Tamás által már 2006-ban Király-domb néven bejelentett, egyetlen nagyméretű újkőkori és középkori lelőhely részét képezik.

Tsz-től K-re (KÖH 75375): A Herman Ottó Múzeum Régészeti Adattárának 717-69 leltári számú dokumentuma szerint Tornyosnémeti területén 1968 decemberében és 1969 januárjában a MÁV lefolyócsatornát ásatott, melynek során régészeti leletek kerültek elő. A lelőhelyet Hajdú Lajos Hidasnémeti lakos jelentette be, aki 1969 márciusában „kőkorszaki eszközöket”, „korongolt kerámiadarabokat” talált, valamint „őskori öntőhelyet” és „várarkot” figyelt meg a helyszínen. Az Adattárban nincsenek további adatok a lelőhelyről. A Múzeum Gyűjteménye 1969-ből származó császárkori és 1970-ből származó neolitikus, a bükki kultúrához köthető leleteket őriz Hajdú Lajos ajándéka megjelöléssel, lelőhelynév nélkül. A terület földrajzi térképén – hozzávetőlegesen a bejelentő által leírt helyen – erődített őskori településre utaló nyomokat figyeltünk meg, emiatt döntöttünk a helyszíni szemle mellett.

A szemle során megállapítottuk, hogy a volt Tornyosnémeti Tsz K-i oldalán induló, a gátra felfutó földút

és a gát találkozásánál elhelyezkedő terület mai képe eltér az EOVS térképen ábrázolttól. A gát ártéri oldalán a terület teljesen sík, valószínűleg elplanírozták. Egyedül a gát mentett oldalán, a gát és az út találkozásánál, a D-i oldalon figyelhető meg egy enyhe kiemelkedés. Ezen a helyen kb. 30×20 m-es területen, friss szántásban néhány elszórtan elhelyezkedő középső neolitikus és császárkori(?) kerámiatöredéket találtunk. A felszíni jellegzetességek és a leletek alapján nem sikerült bizonyítanunk a lelőhely azonosságát a Hajdú Lajos által bejelentett.

Munkatársak: B. Hellebrandt Magdolna és Hajdú István.

CSENGERI PIROSKA

533. Torony, Nyeste-Nyárs-pataktól keletre

(Hammat-dűlő)

(KÖH 72935)

(Vas megye) R

A Torony és Sé települések között fekvő területen létesítendő lakópark – és a hozzá kapcsolódó útépités és csapadékvíz-elvezetés – földmunkálataihoz kapcsolódóan. 2009. július 27. és augusztus 6. között a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága elvégezte a próbafeltárást, ami nem terjedt ki a telkek területére, az I. ütemben csak az út és a csapadékvíz-elvezetés miatt bolygatott területeket érintette. A 2009. évi feltárás összesen 7 objektumot és egy nagyobb összefüggő jelenséget eredményezett.

2010. április 1–9. között a próbafeltárás II. ütemét végeztük el, melynek során további 2 objektum került elő. Az összesen 9 objektumból 4 tartalmazott rézkori leletanyagot.

Összességében elmondható, hogy a lelőhely nem a dombtetőn, hanem a Ny-i irányban lévő, lejtős domboldalon helyezkedhet el.

Munkatársak: Isztin Gyula geodéta, Kolonits László régésztechnikus.

NAGY MARCELLA

534. Tóalmás, Mol D-4 kútbekötés

(KÖH 53552)

(Pest megye) LT

2010. október–novemberben a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága régészeti megfigyelést végzett a Tóalmás mellett található Mol D-4 jelű földgázkút bekötési vezetékének fektetésénél. A földmunka első szakasza (október 11–14.) nem bolygatott régészeti jelenséget.

Az árokásás második üteme során, november 23–24. között a gépi munka négy régészeti objektumot érintett. A leletmentéskor jelentős kerámiaanyag és állatcsont került elő a három gödörből és egy átégett, paticsos rétegből. A leletanyag a kelta korszakra jellemző grafitos anyagú kerámiát, főleg tál-, és bordázott oldalú fazéktöredékeket tartalmazott.

Az előkerült objektumok a tőlük D-re elterülő, a PMMI által ismert Szentmártonkő 6 lelőhely része lehet, amit a korábbi terepbejárások során a szarmata korba soroltak. Az újabb adatok alapján a területen több korszak nyomai is megfigyelhetők.

FARKAS ZOLTÁN

535. Tótkomlós, Haladás Tsz, agyagbánya

(KÖH 75621)

(Békés megye) Sza?

1961-ben a helyi Haladás Tsz agyagbányát nyitott Tótkomlós É-i határában a Száraz-ér jobb oldali partján, az országúttól mintegy 700 m-re. 1962-ben arról értesítették a múzeumot, hogy ott, a szénporos téglakészítéséhez nyitott bányában embercsontok és telepobjektumok semmisültek meg. Olasz Ernő jelentésében leírta (1962. december 10.), hogy ott vandál módon bántak el a régészeti leletekkel. Mintegy 40 szarmata sír, több korszak település objektumai (neolit, szkíta, késő középkor) pusztultak el. Megemlítette azt is, hogy a szarmata sírokból három lándzsa is előkerült, melyek – tudomása szerint – megsemmisültek.

2010. október 18-án Karkus Györggyel, a Tótkomlói Agrár Zrt. vezetőjével, és dr. Csontos Pál helytörténeti kutatóval a helyszínen lokalizáltuk a lelőhelyet. A topográfiai térképünk Olasz Ernő leírásának megfelelően ábrázolta az egykori bányát, amely ma már teljesen elvadult állapotokat mutat, így további leleteket gyűjteni nem állt módunkban.

RÓZSA ZOLTÁN

536. Tótkomlós, Kopáncs-halom

(KÖH 72357)

(Békés megye) Á, Kk

A 0550/3 hrsz.-ú ingatlan területén álló középkori templom hitelesítő ásatása a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságának saját költségvetéséből történt. Az ásatás célja az volt, hogy megismerjük az Árpád-kori templom eddig ismeretlen alapjait.

A 2010. október 4–19. között lezajlott feltárás során a templomon belül és kívül, összesen 6 kutatóárkot nyitottunk. Kívül a szentélynél, annak középtengelyétől D-re 1 m-re (1×4 m). Szintén a templomon kívül, É-i falának nagyjából közepénél (kb. 1×4 m). A templomon belül, a bejáratától 1 m-re, a templom középtengelyében (2×3 m). Ettől É-ra, vele párhuzamosan (1×kb. 2,5 m). A szentélynél, az É-i faltól indulva (1×2 m) a szentélyalapozás megfigyelésére. Továbbá, hogy a hajó és a szentély csatlakozását is megismerjük, az előzőtől Ny-ra, pontosan a hajó és a szentély találkozásánál (1×3 m). Összesen nagyjából 22 m².

Az ásatás során megfigyelhettük az Árpád-kori templom alapozását és megtaláltuk az egykori Ny-i zárófal és a szentély alapozását. A falak alapozásának részletes elemzése alapján elmondható, hogy az 1930-